گفت‌وگوی «جوان» به بهانه آغاز راهیان نور غرب کشور با قاسم داورزنی، مدیر راهیان نور سازمان اردویی، راهیان نور و گردشگری بسیج و مسئول دبیرخانه قرارگاه مرکزی راهیان نور سپاه و بسیج

راهیان نور تلفیقی از اردوی زیارتی، سیاحتی و گردشگری جنگ است

■ صغری خیل‌فرهنگ

«این روزها که اردوهای راهیان نور غرب کشور کار خود را آغاز کرده است، شاهد حضور زائران در استان‌های آذربایجان‌غربی، کردستان، کرمانشاه و ایلام هستیم. امید است مردم عزیز کشورمان برای یک بار هم که شده سفر راهیان نور را که بسیار ارزشمند است از دست ندهند. ان‌شاءالله امسال برنامه‌های خوبی برای ارتقای محتوا و اثربخشی این سفرها تدارک دیده شده است.» اینها بخشی از صحبت‌های قاسم داورزنی، مدیر راهیان نور سازمان اردویی و گردشگری بسیج است که به بهانه آغاز سفرهای راهیان نور غرب کشور از ابتدای تیرماه سال جاری با ما همکلام شد تا از برنامه‌های این سازمان در این خصوص برایمان بگوید.

■■■

بیش از دو سال است اردوهای راهیان نور به دلیل شیوع ویروس کرونا، تقریباً به صورت نیمه تعطیل درآمده است. برای آغاز مجدد راهیان نور برنامه‌ریزی دارید؟

همانطور که می‌دانید در اواخر سال ۱۳۹۸ به رغم برنامه‌ریزی و آمادگی برای حضور خیل زائران شهدا در مناطق عملیاتی و یادمان‌های دفاع مقدس، بیماری کرونا آغاز و به منظور حفظ سلامتی هموطنان عزیزمان، اردوهای راهیان نور متوقف شد. لیکن در اواخر سال ۱۴۰۰ با توجه به انجام واکسیناسیون سراسری و مدیریت شیوع ویروس منحوس کرونا در کشور و با شرط تداوم رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی، مجوز آغاز اغلب فعالیت‌های اجتماعی و سفرها نیز صادر شد و به فضل الهی آغاز مجدد فرایند راهیان نور در اسفند ماه سال ۱۴۰۰ نیز رقم خورد. لازم به ذکر است در اسفند و فروردین گذشته حضور آحاد و اقشار مردم به خصوص جوانان و دانشجویان در راهیان نور چشمگیر و بسیار بیشتر از پیش‌بینی‌ها و تقریباً مشابه استقبال از راهیان نور جنوب (مناطق عملیاتی خوزستان) در سال‌های قبل از کرونا بود که نشانگر علاقه و انتظار بسیاری از مردم برای آغاز مجدد سفرها و به خصوص شرکت در سفرهای معنوی و پرخیر و برکت راهیان نور است، البته خوب است این نکته را نیز توجه کنیم که به لطف خداوند و با هماهنگی و همکاری همه دست‌اندرکاران و خادمان راهیان نور در سراسر کشور و میزبانی شایسته و خوب خوزستان از زائران، این اردوها تقریباً بدون حادثه و سانحه جدی برگزار شد و گزارش خاصی از شیوع کرونا در فرایند راهیان نور و ابتلای زائران نیز گزارش نشد. تجربه شیرین آغاز مجدد راهیان نور جنوب باعث شد آیین افتتاحیه راهیان نور سال ۱۴۰۱ نیز به رسم سال‌های قبل در اردیبهشت ماه سال جاری و در یادمان شهدای بازی دراز کرمانشاه برگزار شود و همزمان اردوهای راهیان نور به مقصد مناطق عملیاتی غرب و شمال غرب کشور (استان‌های ایلام، کرمانشاه، کردستان و آذربایجان‌غربی) هم آغاز شود. با توجه به برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته در ستاد مرکزی راهیان نور کشور و قرارگاه تابعه آن از جمله قرارگاه مرکزی راهیان نور سپاه و بسیج، ایام اوج اجرای راهیان نور غرب و شمال غرب از ابتدای تیرماه اعلام شده است و تا امروز هم استقبال نسبتاً خوبی را شاهد بوده‌ایم.

زمینه و امکانات لازم برای میزبانی از زائران راهیان نور فراهم شده است؟

بله، دست‌اندرکاران راهیان نور در تمام طول سال آمادگی اجرای این برنامه را در هر چهار مرحله «دعوت، عزیمت، زیارت و مداومت» دارند. به عنوان نمونه با اعلام ایام اوج اجرای راهیان نور غرب و شمال غرب صدها نفر از خادمان شهدا و راویان دفاع مقدس در یادمان‌ها، اردوگاه‌ها، زائرسراها و اماکن راهیان نور استقرار یافته‌اند و پذیرای زائران عزیز هستند. میزبانی استان‌های غرب و شمال غرب کشور به رغم دو سال توقف این برنامه و فرسودگی نسبی زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای اجرای این فعالیت سنگین اردویی و از طرفی افزایش چندین برابری هزینه‌های آماده‌سازی‌ها و ایجاد بسترهای لازم این کار، به صورت جهادی و انقلابی انجام می‌گیرد و بسیار ستودنی است. این استان‌ها علاوه بر آمادگی کامل برای میزبانی از زائران کاروانی یا هموطنانی که با خودروهای شخصی و خانوادگی در این مناطق حضور پیدا می‌کنند، برنامه‌هایی نیز برای ارتقای محتوا و اثربخشی این سفرها تدارک دیده‌اند که یکی از آنها برگزاری نمایش‌های رزمی، فرهنگی و بصیرتی است. در این نمایش‌ها حوادث تاریخی و حماسه‌های منجر به پیروزی انقلاب، مقابله با گروهک‌های معاند و دفاع جانانه مردم از انقلاب و نظام اسلامی به خصوص در هشت سال جنگ تحمیلی به صورت میدانی به تصویر کشیده می‌شود و با اجرای جلوه‌های ویژه رزمی و هنری، همواره مورد توجه اغلب شرکت‌کنندگان در این برنامه‌ها قرار گرفته است. نکته دیگری که بر جذابیت اردوهای راهیان نور غرب و شمال غرب اضافه می‌کند، حضور رزمندگان و راویان بومی و محلی و روایت با زبان شیرین مردم مقاوم و سلحشور این استان‌هاست که نشان می‌دهد دفاع مقدس توسط همه آحاد، اقشار و اقوام ایرانی صورت گرفته و وحدت حول رهبری نظام اسلامی تا امروز مایه شکست دشمنان و دشمنی‌ها در عرصه‌های مختلف رویارویی با نظام سلطه بوده است و بعد از این نیز ان‌شاءالله باعث عبور از مشکلات و موانع و رسیدن به پیروزی‌های بزرگ‌تر نیز خواهد بود، البته از همه رزمندگان و راویان از سراسر کشور که در عملیات‌ها و جغرافیای دفاع مقدس در غرب و شمال غرب حضور داشته‌اند نیز برای روایتگری دعوت شده است و ایشان به همراه کاروان‌های راهیان نور در این اردوها حضور دارند یا در یادمان‌های دفاع مقدس و زیارتگاه‌های شهدا استقرار پیدا کرده‌اند.

همانطور که می‌دانید این کار بزرگ فرهنگی نیاز به ایجاد و توسعه زیرساخت‌های مناسب و کافی برای استقبال از زائران دارد. آیا این کار در اولویت‌های شما قرار دارد؟ برنامه‌ای برای توسعه ظرفیت اردوگاه‌ها و زائرسراهای راهیان نور دارید؟!

از ابتدای تشکیل قرارگاه راهیان نور در سپاه و بسیج، همه مسئولان قبلی و فعلی موضوع ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها را در اولویت‌های مهم خود دانسته و می‌دانند و تا امروز هم توفیقات زیادی داشته‌ایم. به عنوان مثال در دهه گذشته از ۱۰هزار نفر اسکان شبانه راهیان نور به نزدیک ۱۰۰هزار نفر رسیده‌ایم و این افزایش ۱۰ برابری خود گویای اهتمام جدی در راستای ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌هاست، البته ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها و فعالیت‌های عمرانی باعث نبوده و نیست که راهیان نور متوقف یا معطل بماند چراکه همه دستگاه‌ها و نهادها در تأمین نیازمندی‌های اسکان و پذیرایی مشارکت داشته و دارند و به خصوص در استان‌های غرب و شمال غرب به دلیل کافی نبودن اردوگاه‌ها و زائرسراهای راهیان نور، بیشترین همکاری‌ها و مشارکت‌ها را شاهد هستیم. مدارس، خوابگاه‌های دانش‌آموزی و دانشجویی، حسینیه‌ها، اردوگاه‌های سایر دستگاه‌ها و نهادها با هماهنگی مسئولان لشکری و کشوری در راهیان نور مورد استفاده زائران قرار می‌گیرند. بدون تردید در غرب و شمال غرب کشور نیاز به توسعه بیشتر و سریع‌تر زیرساخت‌ها داریم.

در بحث زیرساخت‌ها نکته قابل توجه در سال‌های اخیر، به خصوص بعد از کرونا، رویکرد رونق دادن سفرهای خانوادگی و غیرکاروانی راهیان نور است تا جایی که با توجه به این رویکرد جدید در سال گذشته قرارگاه راهیان نور خودروی شخصی‌ها را راه‌اندازی کردیم و این مهم زیرساخت‌های اسکان خانوادگی را طلب می‌کند و به مرور این نیاز بیشتر هم خواهد شد، لذا ما در مجموعه قرارگاه مرکزی راهیان نور سپاه و بسیج پیگیر هستیم و از همین فرصت هم استفاده و درخواست می‌کنیم از همه مسئولان دولتی، خیرین و گروه‌های مردم‌نهاد که در این راستا همت و ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اسکان خانوادگی را در اولویت‌های خود لحاظ کنند تا امکان بیشتر و بهتری برای پذیرایی از اردوهای خانوادگی راهیان نور را که اردوهای بسیار خاطره‌انگیز و ماندگاری نیز هستند، داشته باشیم.

> **بحث دیگر ما هم در گردشگری ارزش‌محور به خصوص در اردوهای بسیج و راهیان نور، موضوع بازدید گردشگری پیشرفت و آبادانی‌هاست، با این هدف که به رغم دشمنی‌ها و کارشکنی‌های نظام سلطه و مزدوران آنها و به وجود آوردن حجم قابل توجهی از مشکلات در کشورمان، همه به خصوص نسل‌های جدید کشور باید بدانند و ببینند و باور کنند که خیلی کارها در کشور انجام شده و نباید تحت‌الشعاع کاستی‌ها و نواقص قرار بگیرند**

چه برنامه‌ای برای بحث گردشگری دفاع مقدس با رویکرد گردشگری ارزش‌محور دارید؟

سال‌ها برنامه‌ریزی و برگزاری اردوهای متنوع در بسیج و به خصوص نزدیک ۳۰سال سابقه برگزاری اردوهای راهیان نور، ساخت و بهره‌برداری از مجموعه‌های اردوگاهی و رفاهی، حضور و فعالیت شبکه انسانی گسترده بسیجیان در اقصی نقاط میهن اسلامی و ساختارهای به وجود آمده در عرصه اردویی، راهیان نور و گردشگری بسیج، به خوبی استعدادها و ظرفیت‌های ممکن و موجود مجموعه بسیج برای حضور اثرگذار در عرصه گردشگری را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است گردشگری ارزش‌محور یا تعالی‌بخش اولین بار در بسیج گفتمان‌سازی شد و در ادبیات گردشگری و صنعت توریسم کشور رایج شده است چراکه مقوله تفریح و سفر از مهم‌ترین بخش‌های سبک زندگی ایرانی-اسلامی است و نیازمند این هستیم گردشگری را بر اساس آموزه‌های اسلامی و سنت‌های اصیل ایرانی تعریف و ترویج کنیم. امروزه همه می‌دانند و می‌دانیم که گردشگری یکی از مؤثرترین اجزای فرهنگ، زندگی اجتماعی و اقتصاد در دنیاست و به عبارتی «فرهنگی‌ترین کار اقتصادی یا اقتصادی‌ترین کار فرهنگی» است. از طرفی کشور ما علاوه بر جاذبه‌های معنوی و زیارتی، یکی از قطب‌های گردشگری منطقه و دنیا در عرصه‌های تاریخی، مذهبی، طبیعی، آداب و رسوم سنتی و بومی محلی است و نیازمند این هستیم جایگاه واقعی خودمان را در این پدیده جهانشمول پیدا کنیم یا حتی بسازیم و سهم ایران را از گردشگری و توریسم واقعی‌سازی کنیم که البته مستلزم نوسازی و بهینه‌سازی زیرساخت‌های لازم و کافی در این زمینه نیز است. ما در حال حاضر در اردوهای بسیج به خصوص اردوهای راهیان نور در تلاش هستیم امکان بازدید از ظرفیت‌های گردشگری کشورمان را نیز فراهم کنیم تا خودمان آنچه را درباره گردشگری ارزش‌محور گفتیم، اجرایی کنیم، حتی بازدید از پیشرفت‌های دفاعی، صنعتی و علمی کشور نیز جزو برنامه‌های اردویی و سفرهای بسیج است و روزبه‌روز نیز توسعه و تعمیم پیدا می‌کند. باز هم تأکید می‌کنم که سفرهای راهیان نور یک مدل مناسب برای معرفی و حتی توسعه گردشگری ایرانی-اسلامی و به عبارتی ارزش‌محور است. انتظار داریم همه کشور به خصوص مجموعه راهیان نور کشور در ارتش، فراجا، جهاد، وزارتخانه‌های آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری به موضوع گردشگری ارزش‌محور ورود کنند و ایران اسلامی اصطلاحاً برند مختص خودش را در صنعت گردشگری و توریسم دنیا تولید و معرفی کند، این شدنی است. گردشگری ارزش‌محور علاقه‌مندان و مخاطبان زیادی دارد و خواهد داشت، اگر زمینه‌های متناسب با مخاطب‌شناسی را فراهم کنیم و به عقیده بنده همانطور که راهیان نور معرفی‌کننده دفاع مقدس و انتقال‌دهنده ارزش‌های آن دوران به نسل‌های بعد از جنگ بوده، گردشگری ارزش‌محور نیز راهیان نور انقلاب و نظام اسلامی است، به این معنا که می‌تواند و باید معرفی‌کننده انقلاب و ارزش‌های انقلاب و نظام اسلامی به نسل‌های جدید باشد تا دچار آسیب‌های انقطاع نسلی و بحران هویت نشویم. این نکته هم حائز اهمیت است که گردشگری جنگ یکی از شاخه‌های پرطرفدار صنعت گردشگری در جهان است.

به نظر شما راهیان نور شامل این گردشگری می‌شود؟ با چه اهدافی می‌توان سراغ این موضوع رفت؟

بله، کشور ما دارای پتانسیل خوبی جهت رشد و توسعه گردشگری جنگ است. یکی از نمونه‌های بارز آن بازدید زائران و گردشگران داخلی و حتی خارجی از مناطق جنگی هشت سال دفاع مقدس است. اگر چه گردشگری جنگ در ایران در مقایسه با این نوع گردشگری در جهان تفاوت‌هایی دارد، لیکن باز هم مورد توجه علاقه‌مندان این شاخه از گردشگری است، به عنوان مثال آقای امانوئل گالیانا، استاد دانشگاه و گردشگر راهیان نور بودند که بعد از بازدید از مناطق جنگی گفت: «من تازه متوجه شدم در جنگ ایران با بعثی‌ها چه‌ها گذشته و ایران شروع‌کننده جنگ نبوده و از خود دفاع کرده است.» از طرفی خود گردشگری دفاع مقدس که عمدتاً در قالب راهیان نور در ایران انجام می‌شود، باعث ایجاد موارد مشابه در برخی کشورها به خصوص کشورهای اسلامی منطقه شده و اخیراً گزارش‌هایی از برنامه‌ریزی و اجرای راهیان نور در لبنان، عراق و سوریه نیز به دست آمده است. اینکه دفاع مقدس ما تبلور و بروز و ظهور ارزش‌های ناب اسلامی و انقلابی بوده و مجموعه جذابی از امدادهای غیبی و رشادت‌های تحسین‌برانگیز پیر و جوان، و زنان و مردان این سرزمین را رقم زده است، گردشگری آن نیز دارای کارکردهای اجتماعی و فرهنگی گوناگونی در جامعه است، لذا همانطور که مقام معظم رهبری فرموده‌اند: «دوران دفاع مقدس اوج افتخارات ملت ایران است و اگر بخواهیم انقلاب و کشور بیمه باشند، باید این شور و شوق این حرکت عمومی و بسیج ملت را روزبه‌روز تقویت کنیم»، ما هم امکان حضور نوجوانان، جوانان، دانشجویان، طلبه‌ها و مبلغان علوم دینی، نخبگان و فرهیختگان و اقشار مرجع، عموم مردم و گروه‌های محلی و مردم‌نهاد را در راهیان نور فراهم کرده‌ایم تا ضمن آشنایی آنها با دفاع مقدس، اهداف مهم‌تری از جمله کادریابی و کادرسازی برای اداره انقلاب و نظام در آینده را نیز فراهم کرده باشیم؛ همان کادری که در عرصه‌های مختلف دفاع از کشور حاضر بوده، هستند و خواهند بود تا از سلامت مردم، امنیت کشور، پیشرفت‌های مورد نیاز علم و صنعت کشور، دفاع از حریم اسلام و حرم‌های اهل بیت(ع)، حفاظت از کیان و مرزهای کشور، حضور در عرصه‌های جنگ نرم و مقابله با تهاجم فرهنگی، مبارزه با تحریم‌های اقتصادی و سیاسی از جان و مال خود بگذرند و حتی به مقام رفیع شهادت نیز نائل آیند. بحث دیگر ما هم در گردشگری ارزش‌محور به خصوص در اردوهای بسیج و راهیان نور، موضوع بازدید گردشگری پیشرفت و آبادانی‌هاست، با این هدف که به رغم دشمنی‌ها و کارشکنی‌های نظام سلطه و مزدوران آنها و به وجود آوردن حجم قابل توجهی از مشکلات در کشورمان، همه به خصوص نسل‌های جدید کشور باید بدانند و ببینند و باور کنند که خیلی کارها در کشور انجام شده و نباید تحت‌الشعاع کاستی‌ها و نواقص قرار بگیرند، لذا علاوه بر راه‌اندازی اردوهای پیشرفت و آبادانی، در سایر اردوها نیز زائران و شرکت‌کنندگان از قطب‌های پیشرفت و آبادانی کشورمان از جمله سدها، پالایشگاه‌ها، کارخانجات مولد، صنایع دفاعی و هوافضا و بنادر استراتژیک نیز بازدید می‌کنند. بدون اغراق و تردید می‌توان گفت، گردشگری جنگ در کشور ما که با عنوان اردوهای راهیان نور انجام می‌شود، تلفیقی از اردوی زیارتی، سیاحتی و گردشگری است.

با اشاره به اردوگاه‌های متمرکز بسیج در کشور، اهمیت و کارکرد این مراکز را هم توضیح بدهید.

اردوگاه‌های متمرکز کشوری که در حال حاضر در مشهد مقدس، مازندران، تهران بزرگ، خوزستان و همدان هستند، در حقیقت مراکز آموزش جهاد فرهنگی و مقابله با جنگ نرم و مراکز آموزش کادر مورد نیاز انقلاب و نظام اسلامی است. به لطف خداوند و با همت دست‌اندرکاران مسئول، نیاز است ایجاد و توسعه این مراکز اردوگاهی در کرمان، فارس، آذربایجان‌غربی و شرقی، بوشهر و هرمزگان نیز دنبال شود. این اردوگاه‌ها در تمام فصول سال که شرایط آب و هوایی اجازه می‌دهد، مملو از جوانان بسیجی و انقلابی و آحاد و اقشار جامعه است که دوره‌های آموزشی، بصیرتی، تربیتی و فرهنگی مانند طرح ولایت، دوره‌های عقیدتی، آموزش‌های تشکیلاتی، سفرهای زیارتی و معنوی را برگزار می‌کنند.

در مورد مباحث مطرح‌شده فوق اگر نکته‌ای مدنظرتان است بفرمایید.

ضمن قدرشناسی از توجه و فعالیت‌های ارزشمند رسانه‌ای شما در موضوعات مطروحه، همین جا از همه مردم دعوت می‌کنیم تجربه سفرهای راهیان نور را از دست ندهند چراکه سفر راهیان نور یک سفر ترکیبی است و هم زیارت دارد و هم سیاحت و هم به نوعی یک گردشگری نوین و ارزشمند و البته امن برای ثبت یک تجربه ماندگار، به خصوص برای نوجوانان و فرزندان‌مان می‌باشد. امیدوارم در اردوهای راهیان نور غرب و شمال غرب که این روزها در آذربایجان‌غربی، کردستان، کرمانشاه و ایلام جریان دارد و نمونه بارز سفرهای ترکیبی زیارتی و سیاحتی است، شاهد حضور خیل مشتاقان و علاقه‌مندان سفر و راهیان نور باشیم. بإذن‌الله

گفت‌وگوی «جوان» با رسول بلباسی، برادر شهید حاج محمد بلباسی از مسئولان و خادمان راهیان نور و اولین شهید مدافع حرم قائمشهر

می‌گفت باید فرهنگ راهیان نور و جهادی را بین جوانان جا بیندازیم

شهید محمد بلباسی

■ مبینا شانلو

شهید حاج محمد بلباسی یکی از فعالان و مسئولان راهیان نور مازندران بود؛ از آن دست مسئولانی که خودش از هر نیرویی خادم پای کارتر بود. در چند سفر جهادی و محرومیت‌زدایی همراه‌شان بودم. عجیب دلبسته شهدا بود و این را می‌شد به راحتی با یک بار دیدنش به خوبی حس کرد.

او شیفته شهدا و یک خادم بود. قبل از اعزام به سوریه مسئول معاونت اردویی و گردشگری سپاه کربلای مازندران بود که خودش را به سنگرهای جهادی شهادت خان‌طومان رساند و شهادت نصیبش شد. پیکر شهید حاج محمد بلباسی سال گذشته پس از پنج سال دوری و چشم‌انتظاری خانواده تفحص و شناسایی شد.

■ گروه جهادی شهید علمدار

حاج محمد مباحث و مسائل مربوط به راهیان نور را سال‌ها پیش از داشتن مسئولیت پیگیری می‌کرد. بسیار دغدغه این مسائل را داشت. ایشان اولین گروه جهادی را در زمان مسئولیت‌های استانی خود به نام شهید علمدار راه‌اندازی کرد و در سفرهای راهیان نور هم پیگیر کارهای آن بود. معتقد بود فرهنگ راهیان نور و گروه جهادی را باید بین جوانان جا بیندازیم. ظاهر جوانان اصلاً برایش مهم نبود. نمی‌خواست همه حتماً هیئتی و حزب‌اللهی باشند. می‌گفت مهم دل و عقیده جوانان است. هم اینکه سالم و معتقد باشند کافی است. باید دل‌شان برای مردم بتپد، به همین خاطر هم بود که جوانان با سلایق مختلف گرد او جمع می‌شدند؛ همان‌هایی که خیلی‌ها می‌گویند قشر خاکستری هستند.

حاج محمد بلباسی زمانی که می‌خواست به سوریه اعزام شود، با مخالفت مسئولان روبه‌رو شد، اما خودش به ما گفت که کار را به شهدا سپرده است. آنها هم جوابش را دادند و خیلی زود و در عین ناباوری با موافقت مسئولان شبانه راهی سوریه شد. جالب اینکه آنجا هم که حضور داشت، پیگیر کارهای بچه‌های گروه جهادی مخصوصاً پیگیر سفر مشهدشان می‌شد. از آنجا امور پشتیبانی لشکر ۲۵ کربلا را با دقت و وسواس خاصی مجدانه پیگیری می‌کرد تا اینکه نهایتاً به شهادت رسید.

■ موکبی برای زائران

بعد از شهادت ایشان ما گروه جهادی به نام شهید بلباسی راه‌اندازی کردیم و در سیل آق‌قلا و گمیشان و زلزله کرمانشاه و سرپل ذهاب و سیل پلدختر و زلزله سی‌سخت فعال بودیم. همچنین موکبی به نام ایشان راه‌اندازی شد که در مسیر اربعین خدمت‌رسانی می‌کند. در سوریه هم به مردم حلب و خان‌طومان و نبل و الزهرا خدمت‌رسانی کردیم.

■ اوج حضور خادمان بعد از شهادت محمد

وقتی خبر شهادت حاج محمد رسید، موج عظیمی شکل گرفت. تمام خادمان شهدا آمدند و جالب اینکه بعد از شهادت ایشان درخواست برای خادمی شهدا پنج برابر شد. متانت و صبوری ایشان زبانزد خاص و عام بود، اصلاً همین روحیات و حسن‌خلق ایشان بود که گروه را دور هم جمع می‌کرد. کمک‌رسانی در زلزله ورزقان و سیل شادگان از جمله کارهای بزرگ ایشان همراه با بچه‌های گروه جهادی بود.

■ صندوق امداد

قبل از شهادت اکثر فعالیت‌هایش بی‌سر وصدا بود. ما اصلاً نمی‌دانستیم صندوق امداد و کمک‌رسانی داشته و به نیازمندان کمک می‌کرده است. بعد از ایشان جو راهیان نور عوض شد، به طوری که باعث شد جای خالی ایشان هر روز بیشتر حس شود. نوع برخورد مسئولان کاملاً متفاوت است. امیدوارم خود حاج محمد نظر کند تا شرایط دوباره مناسب شود که اگر نشود، آن وقت نمی‌توان جبران کرد.